

De Morgen: "Vijfenveertig, en nog nooit zo diep gezeten"

13 juni 2009 - Op de deur van het burgemeesterskabinet hangt de affiche voor de tentoonstelling met moderne kunst die deze lente in Mechelen loopt onder de titel *All that is solid melts into air*. Bart Somers grijnst: 'Nog toepasselijker kan niet zeker?' En dan, plots ernstig: 'Ik hou me nog recht, maar ik weet dat de klop eraan zit te komen.'

Na zijn zwartste zondag: De kruisweg van Bart Somers

Bart Somers: "We hadden het gevoel dat we niet gingen winnen. We hadden ook interne peilingen waarin we zagen dat we het gat niet dicht kregen. Dan begin je: wat doen we als we geen 18 procent hebben, wat als het ultieme rampscenario dat we geen 17 halen zich voltrekt? Maar dit had niemand zien aankomen. Ik heb nochtans een psychologische truc die ik altijd gebruik: je stelt je voor dat het ergste zal gebeuren, voor mij persoonlijk dat het zo slecht zou zijn dat ik ontslag zou moeten nemen. Je zet jezelf al mentaal in dat diepste dal, je wordt weggeveegd, je positie komt in gevaar, je trekt je helemaal naar beneden om daartegen gewapend te zijn. Dan kan je normaal alleen nog maar naar omhoog, je praat jezelf een soort Zen-gevoel aan: ik ben op het ergste voorbereid, niets kan me nog raken." (grijns)

"Ik heb moeten vaststellen dat ik de diepte van de put nog fors verkeerd heb ingeschat. Maar de mogelijkheid dat ik door de woestijn zou moeten gaan, had ik al ingecalculeerd. Nu, een paar dagen later, overheerst nog de emotionaliteit en een stuk adrenaline, de kracht die je haalt uit de beslissing die je genomen hebt. Maar ik ken mezelf, ik ben 45, ik weet dat ik aan het begin van een paar harde weken sta. Een emotionele en mentale woestijn, al moet je dat ook niet overdramatiseren, politiek is nu eenmaal een harde stiel. Ik troost mij met de wetenschap dat ik nogal een harde ben, en dat ik mijn vorige tegenslagen ook weten te verwerken heb. Wat je niet kapot maakt, maakt je sterker. Ik gok en hoop dat ik hier niet kapot aan ga."

De twaalf staties

"Ik ben gaan stemmen, wat gaan lezen, en om halfvier heb ik de radio opgezet en na de eerste drie uitslagen weet je wel hoe laat het is. Ik ben naar Brussel vertrokken, en mijn eerste telefoon even na vier uur was naar Tom (Ongenaë, zijn woordvoerder, YD) om te zeggen dat ik mijn ontslag ging indienen. Je mag je verantwoordelijkheid niet ontlopen, niet alleen omwille van de zaak Vijnck, toen heb ik al even met het idee van ontslag gespeeld, maar vooral omdat het belangrijk is voor de eenheid in de partij."

"Wanneer je zo'n klap krijgt, is het bedreigendste dat er interne ruzies en afrekeningen gaan broeien, dat de nacht van de lange messen wordt voorbereid. Dan is het beter dat iemand meteen alles op zich neemt, dan kan je als partij verder. Dan wil je je ook zeker niet zwak tonen, al sterf je natuurlijk een beetje vanbinnen. Maar je stapt toch op dat podium om die speech te geven. En als je daar staat, en je voelt je lip beginnen trillen, vecht je daartegen."

"Je voelt de kruisweg, de twaalf staties: eerst de speech op de Melsenstraat, dan nog naar het kopstukendebat op de VRT, mensen vragen me hoe je dat nog kan opbrengen. Je troost je met het martelaarschap, denk ik. Ik offer me, laat ik het dan helemaal doen, laat dan iedere camera maar naar mij komen, laat mij het allemaal op mij laden. Maar dan ga je naar huis, en dan zit je beneden in het donker in je zetel, en je draait de film van je politiek leven af, te beginnen in je studententijd, de politiek thuis destijds (Joos Somers, de vader van Bart, was VU-senator-YD) waar ik ooit ook een wenende vader heb gezien."

"Waarom doe je het, waarom ben je door dat virus gebeten, waarom heb je gemanifesteerd en betoogd en een politieke carrière gewild? Dat heeft je helemaal opgeslorpt, dat heeft je persoonlijkheid gevormd, je leven gevuld van 's morgens tot 's nachts, dat heeft je sterke en je zwakke kanten laten zien, triomfen en nederlagen opgeleverd, en nu ben je 45 en je hebt nooit dieper gezeten. Dat soort existentiële vragen: zie je een kans om hieruit te klimmen, moet je je engagement misschien niet beter op een andere manier gestalte geven? Het heeft iets fatalistisch. Maar los van alle posten, posities, plaatsen, macht: ik weet wel dat ik met dat engagement wil blijven verder doen, omdat het zo diep in je geworteld zit."

"Ik zie mij niet naar de balie gaan, ik zie mij niet in het bedrijfsleven. Dat wil ik ook proberen de volgende weken: een grotere onthechting te krijgen, terug te kijken waar ik ruimte voor mezelf kan vinden, dat loslaten, even

afstand nemen. Ik voel dat ik daar nog niet klaar voor ben, dat ik nu nog te emotioneel verwerk wat er gebeurd is. Ten gronde nadenken lukt nog niet, maar dat komt nog. Er komt nu een periode waarin de schouderklopjes gaan wegvallen, waarin ook de hatelijke opmerkingen, genre 'Ge hebt het verdiend' achterwege zullen blijven, waarin Yves Desmet je niet meer komt interviewen, waarin het even heel stil zal zijn. Pas dan zal ik met de verwerking kunnen beginnen, denk ik."

"De nacht van zondag op maandag zijn de tranen gekomen, ja, de woede, de verbittering. Alles helpt dan eventjes om de hel door te komen. Dat is toch even de worsteling met het diepste van je ziel. Je leest om de donkere gedachten uit te bannen, ik heb sinds zondag al drie boeken uit. Het is escapisme ja, duiveluitdrijving. Ik luister ook sinds zondag veel meer naar Klara dan naar Radio 1. Zoeken naar een nieuw emotioneel evenwicht om de schok te verwerken, zeker."

"Het is geen klotestiel, maar wel een harde wereld. Politiek is in mijn DNA ingebakken, het blijft voor mij de meest edele vorm om je maatschappelijk te engageren. Ik geloof dat echt. Die boodschap is er bij mij thuis ingeramd, ik was de eerste van de familie die kon en mocht naar de unief gaan. En elke zondag reed mijn vader me naar het station langs het Oud Oefenplein (de oudste sociale woonwijk van Mechelen - YD), waar hijzelf en veel van onze familie gewoond hadden en nog wonen. En elke zondag zei hij hetzelfde: 'Vergeet nooit van waar je komt' en dan wees hij naar die huisjes. Je hebt talent gekregen en je bent geboren in een gezin waar je niets te kort kwam. Dan is het je plicht die talenten ook te gebruiken voor anderen, niet alleen voor jezelf. Die plicht is er nooit uitgegaan, en politiek was en is de weg om dat te doen. Er zijn nog harde en onverbiddelijke plaatsen, nee? Maar je zal mij ooit aan nestbevuiling zien doen, politiek blijft in wezen iets zeer edel, ook al wordt er daartegen veel gezondigd, want niets menselijks is politici vreemd."

Puzzelstukken

"Ik aanvaard wat gebeurd is, maar voorlopig eerder in fatalistische zin. Iets 'Inch Allah'-achtig: het lot heeft toegeslagen, en daar valt niets meer aan te veranderen, het zij zo, je ligt er. Maar waarom dat zo is, daar heb ik nog geen kijk op. Ik zie veel puzzelstukjes, maar ik weet nog niet welk beeld die vormen. De affaire Vijnck, het aanschurken tegen de moddergevechten, heeft de partij en mijzelf geen goed gedaan, gezorgd voor wat weken destabilisering, zeer zeker, maar je verliest geen vijf procent door één incident. Er zijn dus veel redenen. Welke en hoe sterk die hebben meegespeeld: geen idee."

"Paarse kiezers zijn ditmaal naar sp.a gegaan, da's duidelijk. We hebben ze de laatste weken ook onvoldoende redenen gegeven om bij ons te blijven. Ze hebben ons geholpen in 2007, nu zijn ze naar Caroline (Gennez-YD) gegaan, en wij hebben hen onvoldoende warmte geboden om te blijven. En de grootste visvijver, de groep die twijfelt tussen CD&V en Open Vld, is naar Kris Peeters gegaan. Die heeft gekozen voor het verhaal van de stabiliteit en het rustige leiderschap, eerder dan voor het verhaal van de verandering."

"Er is onze moeilijke positie van de afgelopen twee jaar: deel uitmaken van een federale regering waarover je je tegelijk rot ergert omdat er te weinig in gebeurt. Dat lijkt ook niet echt beloond te worden. Er was geen doorsijpeling tussen Europa en Vlaanderen: ons icoon haalt daar zes procent meer, maar dat slaat niet over op het Vlaamse resultaat. Dat we te geforceerd een kandidaat minister-president moesten lanceren met Dirk Van Mechelen. Dirk is iemand die ik enorm waardeer, een schitterend vakminister, maar CD&V had het imago van het leiderschap. Niet dat ze dat zo briljant deden, maar die bonus heb je hoe dan ook."

"Dirks uitspraak: 'Kris, je het dat perfect gedaan'. Ik zit niet in een situatie om met sloefen te smijten, ik heb er geen meer aan, maar Dirk zal zelf wel toegeven dat het niet zijn beste oneliner ooit was. Maar het tekent wel een cultuur van de kleine zinnnetjes die een groter gewicht krijgen dan de grote verhalen, die er eigenlijk toch meer zouden moeten toe doen."

"Het is niet allemaal de schuld van de media, maar wat me wel is opgevallen is dat er een focus werd gelegd op twee dingen: politici zijn mensen die het de voorbije twee jaar slecht hebben gedaan, meer spelletjes hebben gespeeld dan beleid hebben gevoerd. En daarnaast: debatten en inhoudelijke verschillen zullen hoe dan ook worden uitgelegd als personengevechten. Ik heb het meegemaakt met De Standaard, drie dagen voor de verkiezingen, waar ik om halftwaalf 's nachts op het nieuws tot mijn verbijstering zie dat ze de volgende dag de kop 'Open Vld is Kris Peeters beu' boven een interview met mij geplaatst hadden, terwijl ik alleen had gezegd dat we een andere vorm van leiderschap nodig hadden. Enfin, ik bellen, ze moesten toegeven dat het uit de bocht was, en dan hebben ze 's nachts nog de pers stilgelegd om dat te veranderen, maar het beeld van de politici die niets liever willen dan elkaar de kop afbijten was nog maar eens versterkt. De cultuur van de kleine zinnnetjes die blijven plakken is dan nog het sterkst bij televisie, waarvan het belang verkiezing na verkiezing alleen maar toeneemt."

"CD&V heeft een verhaal kunnen vertellen dat ongecontesteerd is blijven passeren. Laten we rustig blijven, we gaan u niet uitleggen wat we gaan doen, maar vertrouw ons. En er kwam geen beweging op gang bij de publieke opinie die vroeg: leg dan eens uit hoe je dat gaat aanpakken. Wij hebben geprobeerd om hen tot keuzes te dwingen, zelfs al moesten we daarvoor zelf onze zwakke flanken blootgeven, maar het is ons niet gelukt."

"We zijn begonnen over hoe je de zorg op een andere manier kan aanpakken, ook al weet je dat je dan in Vlaanderen onmiddellijk de waanzinnige karikatuur kan krijgen van liberalen die zorgbehoevenden enkel zouden zien als producten waarmee winst kan gemaakt worden. Een totale aberratie voor iedereen die twee minuten nadenkt, maar het verhaal van het harde en alleen op winstbejag gefixeerde liberalisme blijft er o zo gemakkelijk ingaan."

"CD&V heeft het dankzij haar interne organisatie en de steun van hun zuilorganisaties veel makkelijker om tien, twaalf interne stemmenkanonnen te creëren, terwijl wij daar niet in slagen. Moesten Dewael en De Gucht niet prominenter in beeld gebracht worden? Dat is eigenlijk een pleidooi voor samenvallende verkiezingen: je zou een partij in zijn gehele sterkte moeten kunnen evalueren en wegen. Daar moeten we absoluut naartoe."

"En we moeten de stemplicht afschaffen: niet om een bepaald segment van de bevolking weg te houden. Je ziet zelfs mét stemplicht dat we iets heel vreugdevols hebben meegemaakt in al onze miserie: de aftakeling van het Vlaams Belang. Die zijn niet verdwenen, er zal altijd een extreem rechtse partij in Vlaanderen blijven, maar ze zijn tenminste tot menselijke proporties teruggebracht. Maar zonder stemplicht zou je andere debatten krijgen op tv: in plaats van de vraag 'waarom moet ik gaan stemmen?' krijg je dan het debat: 'waarom zou ik in godsnaam gaan stemmen?' Dan zou je als politicus meer moeten bezig zijn mensen te overtuigen van het belang van hun stem. Nu hoor ik mensen zuchten en klagen omdat we ze verdorie dúrven verplichten zondag buiten te komen."

"Ik was ontroerd door een reportage over een stemkantoor dat was opgezet in een bejaardentehuis, en waar je al die tachtigjarigen, vooral vrouwen, op hun krukken zag komen aanwandelen. Zij hebben de strijd voor het vrouwenkiesrecht nog meegemaakt, weten hoe belangrijk het is. Daar kreeg ik de tranen van in de ogen. Zeker wanneer je dan op de markten zoveel mensen tegenkomt die spuwen op de politiek, op het moeten gaan stemmen. Ik begrijp dat men kwaad is op politici, maar kwaad omdat je moet gaan stemmen? Daar moet je van af, om een ander soort politiek debat te krijgen."

Driebanden

"CD&V en Open Vld zijn allebei centumpartijen, met één fundamenteel verschil: zij zijn conservatief, zoeken het status quo, hechten daar zelfs aan, terwijl wij verandering willen, vooruitgang. Ook al kennen we bij Open Vld allemaal de ijzeren wet van Marcel Van Dam van buiten: 'Mensen verkiezen het ongemak van de status quo boven de angst voor verandering'. Elke keer als we tegen de muur lopen, putten we daar troost uit." (lacht)

"Dat er nu wat Vld'ers van de donkerblauwe soort blij zijn dat ze van mij vanaf zijn? Misschien lopen er zo wat rond, ook al ben ik sinds '92, nu al 17 jaar, bij de partij. Maar op dat soort momenten komt bij sommigen blijkbaar toch nog een atavistische reflex boven, komen sommigen terug tot de verklaringsmodellen dat we beter stamboomliberalen kunnen blijven. Raar, want een echte liberaal die zijn geschiedenis kent, weet dat liberalisme ontstaan is als een revolte tegen een standenmaatschappij, waarin iedereen veroordeeld was het leven van zijn vader te leiden."

"Voor liberalen is niet de afkomst, maar de toekomst belangrijk. Ik relativeer die oprispingen, ik heb ook een heel authentiek liberale overtuiging, die groeit. Ik denk niet meer hetzelfde als vijf jaar geleden, dat zou betekenen dat ik de afgelopen vijf jaar niet meer heb nagedacht. De partij evolueert ook, en op een aantal dingen denk ik zelfs gewogen te hebben, en dat is ook een troost. Neem nu de manier waarop we over de interculturele samenleving nadenken, wat ook een verhaal over stedelijkheid is trouwens. We komen van een puur assimilatieverhaal - niet al te liberaal - over een inburgeringverhaal - ook niet echt liberaal - naar het emancipatieverhaal van vandaag."

"Je moet de taal niet kennen om beter op witte Vlamingen te gelijken, je moet die kennen om je weg te kunnen maken in deze samenleving. Net zoals destijds verlichte liberalen en socialisten de schoolplicht bedachten: om het mensen mogelijk te maken mondiger te worden en de sociale ladder te beklimmen. Dat is één van de verhalen waarin ik de partij naar een authentieker liberalisme hebt gevoerd, en daar ben ik fier op, ja."

"Op de minzijde staat dat ik er niet voldoende in geslaagd ben om de partij te tonen voor wat ze echt is: een brede volkspartij. Nog altijd ben ik er niet in geslaagd de clichés over ons echt te doorbreken. Mijn eerlijkste antwoord waarom ik aan politiek doe? Voor de zwaksten in de samenleving. Maar soms moet je daar voor driebanden: ik bedoel dat een hogere uitkering niet altijd de beste oplossing is, maar dat activering en het aanleren van zelfredzaamheid soms een betere uitweg uit een sociaal zwakke positie is. Niet voor iedereen, dat weet ik ook wel. Maar steeds meer mensen afhankelijk maken van uitkeringen helpt je ook niet vooruit."

"Soms creëer je de beste dam tegen armoede door ervoor te zorgen dat er meer welvaart komt, door je draagvlak voor solidariteit groter te maken. Het liberalisme faalt als de samenleving mensen geen kansen gunt. Dat zegt de zoon van een man die opgroeide op Oud-Oefenplein, en die zelf soms had gewild om daar ook op te groeien. Maar ik ben grootgebracht met een typisch middenklassegevoel: de jongen die niets tekort kwam maar wel een poster van Che Guevara."

"Dan frustreert het mateloos wanneer je ziet hoe ze ons telkens weer in de hoek proberen te zetten als de partij van de mensen die het zeer goed hebben en er alleen op uit zijn zo weinig mogelijk belastingen te betalen. Die clichés heb ik niet voldoende kunnen ontcrachten. Al geef ik toe dat we ons daar soms ook schuldig aan maken: ambetantenaren was niet meteen een term die veel respect uitstraalde voor een grote groep mensen. We gaan daar soms kort door de bocht."

Mijn nest

"Ik ga mij niet uitspreken over wie mijn opvolger moet worden. Het is trouwens complexer dan de keuze tussen wijsheid en ervaring of jong talent. Wat we nodig gaan hebben is iemand die de tijd, de energie en de kracht heeft om naar de basis te gaan, het vertrouwen te herstellen, nieuwe mensen aan te trekken. Die werk maakt van de partij. We gaan een ideologisch congres hebben in het najaar, wij liberalen hebben dat nodig zoals anderen regelmatig een Big Mac nodig hebben (lacht), maar ik denk dat onze ideologie zelf niet slecht zit. Dat de evolutie naar een open, progressief liberalisme de juiste keuze was. We moeten het misschien anders verkopen, nieuwe accenten leggen, dat kan allemaal wel, maar we hebben wel een groot potentieel."

"We moeten de komende maanden opletten om niet utilitair te gaan denken over mensen. Men moet mensen niet gebruiken of weggooien, we gaan iedereen nodig hebben. Ik zou niet willen dat het model van de strijd tussen generaties binnen de partij furore begint te maken. Dat is weer zo'n rare vorm van doelgroepen-denken, waar we ons anders tegen verzetten."

"Ik heb altijd geprobeerd al die generaties te verzoenen, de vorige, de mijne en de nieuwe. We moeten naar een cultuur van respect voor elkaar. In Brussel werkt dat perfect bij de Open Vld, dat is volgens mij ook één van de redenen waarom ze daar gewonnen hebben. De partij in zijn geheel was daar, zeker de laatste twee jaar, ook op weg naartoe, maar we hebben nog een traject af te leggen."

"Wat is terugkomen? Het is een vraag waar ik zelf nog het antwoord op moet zoeken. Wat ga ik doen met mijn leven? Als ik heel eerlijk ben, is de vraag niet of ik in de politiek ga blijven, maar hoe ik invulling ga geven aan mijn politiek engagement. Ik ben burgemeester van deze droomstad, dat blijft de beste balsem voor mijn ziel, ook al zijn de resultaten van het kanton slecht. Maar ik geloof niet dat het stadsbeleid is afgestraft. Daar ben ik zelfs vrij zeker van. Dat geeft comfort, dat is mijn nest hier, mijn valnet. Die zekerheid nemen me ze niet af, dat we hier juist bezig zijn, dat we goede dingen hebben gedaan voor deze stad. Dat kunnen ze me nooit afpakken."

"En voor de rest: er zullen nog wel een paar Bert Anciaux-avonden en nachten aankomen - met alle sympathie voor Bert overigens - het wordt nog wel een tijdje vechten met de spoken die 's nachts komen. Er zal nog wel wat pijn komen. Nu verdring je dat nog. Ik moet even uit de mallemlen, ik ga ook geen interviews meer geven. Ik moet even mezelf tegenkomen. Dat lukt nog niet."

"De eerste ochtend, na een nacht vol woelen met je existentie en geen slaap, zie je de zon opkomen, en dan wordt alles opeens lichter. Dan heb ik een papier gepakt en een 'to do'-lijstje beginnen maken: wat met mijn medewerkers, hoe pakken we het in Mechelen aan, een volledig en redelijk indrukwekkend actieplan. Dat houdt je 24 uur recht, ook al weet je dat je een spel speelt met jezelf, dat het niet meer is dan een stukje verwerkingsproces om niet meteen de hemel op je hoofd te voelen storten. Een manmoedige maar futiele poging om de kloep nog even uit te stellen."

"Ik merk het ook als ik met vrienden bel, die me vragen hoe het gaat, en ik steek van wal met een opsomming van wat er allemaal moet gebeuren en mijn analyses over de politieke situatie. En die laten me dan wat uitrazen, en zeggen dan, simpelweg: 'Eigenlijk willen we alleen weten: hoe is 't met u?' Het wordt tijd dat ik even de tijd neem om op die vraag een antwoord te zoeken. Dat zal nog wel even duren."

Het blijft lang stil in het burgemeesterskabinet.

"Weet je, ik was zaterdag na de laatste markt en de laatste folders met mijn zoon van 13 naar de bioscoop gegaan, een goedmakertje na al die weken campagne waarin je niet genoeg tijd vindt voor je kind. Star Trek zijn we gaan zien, en ik was aan het vertellen over hoe die reeks met Captain Kirk en Mr. Spock zo'n belangrijk deel van mijn jeugd was geweest. 'To boldly go where no man has gone before', weet je wel. Het is een gevoelige jongen, die zondag vanop het thuisfront ook de gebeurtenissen volgde. Politiek kan hij dat wel nog niet honderd procent kaderen en bevatten, maar hij begreep wel dat er iets ergs met papa gebeurd was. Hij stuurde me 's avonds een sms'je met vier woorden: 'Slaap wel, commandant. Spock.' Toen ben ik gecrasht, ja."

Yves DESMET